

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ

Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020

УДК 159.923:316.612:37.015.311(06)

А 43

Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент;
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ: збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Актуальні проблеми психології розвитку особистості", у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923:316.612:37.015.311(06)

© Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I

<i>Бондар В. І.</i> КОНЦЕПЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ТА АНАЛОГІЇ ЯК ЦІЛІСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ОСВІТЯНИНА.....	3
<i>Максименко С. Д.</i> СУЧАСНІ ВИКЛИКИ – НОВА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ.....	5
<i>Моляко В. О.</i> АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	7
<i>Панок В. Г.</i> ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ.....	12
<i>Яценко Т. С., Галушко Л. Я.</i> ВИЯВИ АРХАЇЧНОГО МИСЛЕННЯ В ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ ПСИХІКИ.....	15
<i>Андрущенко Н. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	19
<i>Beata Barchi, Hanna Vodnar</i> PSYCHOLOGICAL FEATURES OF CREATIVE PERSONALITIES.....	20
<i>Боброва Л. Г.</i> ПОЗИТИВНА ПСИХОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	23
<i>Бондар І. О.</i> РОВЕСНИЦЬКІ СТОСУНКІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА.....	25
<i>Бойко С. Т.</i> ІНФОРМАЦІЙНИЙ СТРЕС В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	27
<i>Васютіна Т. М.</i> ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ СПІВПРАЦІ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ З РІЗНИМИ ВИДАМИ МЕДІЙНИХ РЕСУРСІВ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПРИРОДНИЧОГО ЗМІСТУ.....	29

<i>Сігетій І. П.</i> ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ – АЛЬТЕРНАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ САМООСВІТИ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	180
<i>Cueva Davil Luis Socrates</i> FORMATION OF REFLECTIVE COMPETENCE OF MUSIC TEACHER IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	182
<i>Симопенко С. М., Грек О. М.</i> ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЯВ ЕМОЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ПІДЛІТКІВ.....	184
<i>Співак Л. М., Співак Д. В.</i> ІЄРАРХІЯ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ “ДОПОМАГАЮЧИХ” ПРОФЕСІЙ У СТИЙКИХ І НЕСТИЙКИХ ЕПІДЕМІЧНИХ СИТУАЦІЯХ.....	186
<i>Тесленко Т. В.</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.....	189
<i>Тітов І. Г.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ.....	191
<i>Товкач І. Є.</i> МАЙБУТНІМ ПЕДАГОГАМ ПРО ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	194
<i>Третяк Т. М., Латиш Н. М.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ УЧНІВ ДО РОЗВ’ЯЗУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗАДАЧ.....	197
<i>Харченко Н. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ГРАМАТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ.....	201
<i>Химилець В. В.</i> ГУМАНІСТИЧНО-КОМПЕТЕНТІСНА ПАРАДИГМА СУЧАСНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	203
<i>Царенко Л. Г.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ЗРІЛІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ПЕРЕДУМОВА СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	206

process of which the subject acquires knowledge about himself through the feedback mechanism.

Thus, reflexive competence is a mechanism of self-development, which is manifested in the ability of the individual to take an analytical position on themselves and their professional activities, allows them to realize their individual creative abilities in the process of mastering subject and professional competencies.

The above contributes to the author's understanding of the reflective competence of the future music teacher as an integrated personal and professional education, which is formed in the process of professional development, through the acquisition of subject (musical and pedagogical) competencies and manifested in the attitude to themselves and other subjects.

References:

1. Kueva Davila LS Technology of formation of reflexive competence of a Music teacher in the process of professional training / Kueva Davila LS coll. Science. works "Pedagogical education: theory and practice". Issue 19 (2-2015). Kamyanets-Podilsky, 2015. P. 234-246.
2. Marusinets M. M. Formation of integrated psychological and pedagogical competence of teachers of higher education. *Educational space of Ukraine*. Scientific journal. Vasyl Stefanyk Precarpathian National University : Ivano-Frankivsk: Issue 14, 2018. pp. 81-82
3. Shchedrovitsky G. P. Thinking. Understanding. Reflection. M. : Nasledie MMK, 2005. 800 p.

УДК:159.922.(075.8)

Симоненко С. М., Грек О. М.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЯВ ЕМОЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ПІДЛІТКІВ

Останнім часом дослідники різних наук значну увагу приділяють вивченню проблеми інформаційно-психологічної безпеки дітей та молоді. Це обумовлено тим, що саме розвиток інформаційних технологій та інформаційного середовища мають конструктивний та деструктивний вплив на особистість. Проте, ця проблема залишається недостатньо розкритою, особливо це стосується впливу інформаційних технологій на особистісний розвиток дітей та підлітків та використання особистісних ресурсів для захисту від негативної інформації.

В сучасному світі на формування інтересів та потреб, поглядів та ціннісних орієнтацій, поведінки дітей та молоді значний вплив якраз мають інформаційні технології. Як зазначають науковці (І. О. Баєва, Ж. П. Вірна, Г. В. Грачов, С. О. Дружилів, Г. В. Ложкін, О. В. Петрунько, І. І. Приходько, Г. Л. Смолян, J. Briant, A. H. Jordan, V. Jaddoe, J. Cantor, K. Harrison, A. Hofman, J. Kim, J. Singer, Sean D. Young, K. Slovak), розширення інформаційних технологій створює нові можливості для розвитку людини, а також нові загрози її психологічній безпеці. Так, інформаційно-психологічний вплив відбувається на такі сфери особистості, як мотиваційну, пізнавальну, емоційну та комунікативну з метою створення соціально-психологічного комфорту або дискомфорту. Негативний інформаційний

вплив на людину проявляється на індивідному (зміни психічного та фізіологічного стану людини) та особистісному (зниження здатності до самовизначення, самореалізації) рівні, а також на рівні суб'єкта (змінене сприйняття інформації, порушення виконання соціальних функцій) та суспільства (збільшення кількості ризикованих соціально-психологічних ситуацій) [2; 3]. Серед основних засобів інформаційно-психологічного впливу на психіку людини виступають психотехнології, до яких відносяться сучасні інформаційні технології впливу на індивідуальну, групову, масову та суспільну свідомість. Для цього використовують засоби масової інформації, радіо, телебачення, відео та аудіопродукцію, комп'ютерні технології високого рівня, які дозволяють діагностувати та коректувати психічний та фізичний стан людини шляхом прямого доступу до підсвідомого [1].

Негативний вплив інформаційних технологій на дітей та підлітків визначається в порушенні інформаційно-психологічної безпеки особистості, емоційного та інтелектуального розвитку дитини, прояву булінгу в соціальних мережах, кримінальні дії, виникнення стресів та зниження емоційної стійкості. Саме підлітковий вік найбільш схильний до впливів інформаційного середовища, особливо Інтернет-простору, що обумовлено бажанням підлітка мати власний простір та самостійно приймати рішення, потребою у спілкуванні, що якраз і реалізується в цифровому середовищі. Проте, означене середовище сприяє розвитку агресивності та тривожності, емоційної нестійкості, психологічної інфантильності, неправильне формування картини світу, схильність до насилля та кримінальної поведінки, появи суїцидальної поведінки.

Отже, метою роботи було дослідження впливу інформаційних технологій на прояв емоційних реакцій в підлітковому віці. Для реалізації поставленої мети були використані наступні емпіричні методи – спостереження, аналіз продуктів діяльності, бесіда та конкретні методики: методика девіантологічного аналізу медіатексту С. В. Книжникової, методики Ч. Д. Спілберга на виявлення особистісної та ситуативної тривожності (адаптація Ю. Л. Ханіна), методика "Неіснуюча тварина", методика "Людина під дощем", опитувальник на виявлення агресивності А. Басса та А. Дарки. В дослідженні брали участь 60 підлітків 13-14 років, які відпочивали в дитячому центрі "Молода гвардія".

Проведене емпіричне дослідження дозволило встановити, що найбільш популярні види діяльності дозвілля серед досліджуваних підлітків є соціальні мережі, Інтернет, комп'ютерні ігри та телебачення, найменш популярними є радіо та друковані публікації. Це пов'язано з тим, що Інтернет-середовище надає більше емоцій та можливість самостійного обрання контенту для ознайомлення. Проте, в даному просторі є психологічні загрози інформаційно-психологічній безпеці підлітків, а саме: віртуальні знайомства, кібер-мобінг, пропаганда суїцидальної поведінки та інтернет-залежність. Що підтверджується виокремленням досліджуваними негативних сцен у медіасередовищі: натуралістичне зображення насильства та збочень (55%); зображення знущань над старістю та інвалідністю та детальне зображення крововтрата, процесу гибелі (50%); зображення зухвалості та неповаги до батьків та близьких, а також культ грошей та збагачення (40%); зображення вживання наркотичних речовин (37%). Підліткам пропонувалось оцінити поняття агресії та ворожнечі, а також тривожності в продуктах інформаційного середовища і з'ясовано, що досліджувані розглядають їх як негативні (є вродженими якостями людини (13%) та погано вихованої людини

(25%) і як позитивні (результат самозахисту від несправедливості (20%) та показник сили та переваги (18%)) характеристики людини.

Встановлено, що у досліджуваних переважає середній рівень ситуативної та особистісної тривожності, в роботах виявлені ознаки агресивності, страхів та тривожності, мають деякі проблеми в спілкуванні з однолітками, можуть проявляти фізичну та непрямую агресію, ворожість, дратівливість, підозрілість. Проведений кореляційний аналіз дозволив виявити значущі зв'язки в роботах підлітків між показниками інформаційних технологій (соціальні мережі, інтернет, комп'ютерні ігри та ін.) та тривожністю, агресивністю, а також дратівливістю; між медіапродуктами ("фільми зі сценами знущань", "фільми зі сценами агресії", "жорстокі фільми", "жорстокі комп'ютерні ігри) та особистісною й ситуативною тривожністю, а також з непрямою агресією. (на рівні $p < 0,05$).

Отже, ми можемо говорити про значний вплив інформаційних технологій, зокрема цифрового простору, на емоційну сферу підлітків, що носить деструктивний характер та свідчить про необхідність дослідження та розвитку особистісних ресурсів в межах інформаційно-психологічної безпеки підлітків.

Використана література:

1. Баришполец В.А. Информационно-психологическая безопасность: основные положения. *РЭНСИТ*, 2013, 5(2). С. 62-104.
2. Дружилов С.А. Негативные воздействия современной информационной среды на человека: психологические аспекты. *Психологические исследования*. 2018. Т. 11, № 59. С. 11.
3. Смолян Г.Л. Сетевые информационные технологии и проблемы безопасности личности. *Информационное общество*. 1999. № 1. С. 21–25.

УДК 378.147: 614.4

Снівак Л. М., Снівак Д. В.

ІЄРАРХІЯ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ “ДОПОМАГАЮЧИХ” ПРОФЕСІЙ У СТІЙКИХ І НЕСТІЙКИХ ЕПІДЕМІЧНИХ СИТУАЦІЯХ

Трансформаційні суспільні та економічні зміни, нестійкі епідемічні ситуації зумовлюють зміни соціальних пріоритетів у кожній державі. Пріоритетність реформування соціальної сфери держави визначає нові вимоги до фахівців “допомагаючих” професій як носіїв загальнолюдських цінностей. Сенситивним періодом розвитку системи цінностей особистості визначено студентський вік, що є початковим етапом її професіоналізації. Підготовка фахівців нової формації у вітчизняних закладах вищої освіти є нагальним державним завданням, що задекларовано Законами України “Про освіту” і “Про вищу освіту”. З огляду на відзначене, особливої актуальності набуває питання розвитку ціннісної сфери особистості здобувачів вищої освіти, майбутніх фахівців “допомагаючих” професій.